

94 . Alba Iulia | Punct: Izvorul Împăratului | Anul: 2014

Anul: 2014

Cod RAN: 1026.10

Perioade: Preistorie, Antichitate, Evul Mediu

Epoci: Preistorie, Epoca romană târzie, Epoca migrațiilor, Epoca medievală timpurie

Tipuri sit: locuire

Categorii sit: Religios, ritual și funerar, Neatribuit

Autori: Petru Aurel Boca, Victor Cîmpean, Valentin Deleanu, Aurel Dragotă, Matei Drîmbărean, Damaris Mailat, Horia Mărginean, Nicoleta Opreșan, Gabriel Tiberiu Rustoiu, Mihai-Alexandru Sima, Alexandru Iosif Nicolae Schönthaler, Bogdan Runcan, Raluca Elena Ghirbomean, Sabina Teodora Lungu, Tudor-Ieronim Evi, Ioana Livia Nobil, Andreea Almajanu, Diana Alexandra Merca, Roxana Daniela Dumitru

Instituții: Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Instituție Nedefinită, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național, Alba, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu

Raport

Punctul Izvorul Împăratului (Crăuta) se află pe a doua terasă a Mureșului, pe partea dreaptă a DJ 107 A (Alba Iulia-Pîclișa). Investigațiile arheologice realizate de către M. Blăjan între anii 2001-2007 au permis dezvelirea a 211 morminte de inhumatie, datate pe baza elementelor de rit și ritual funerar în secolele X-XI (1). Cercetările din anul 2014 au urmărit întinderea necropolei și racordarea la vechile cercetări efectuate pe terenul privat al Fundației Universitare AISTEDA. În acest sens, în perioada 11. VII.- 29. VII. 2014, au fost deschise opt unități de cercetare (S. 1-S. 8) cu dimensiuni diferite și casete aferente. Sondele efectuate la baza terasei, au evidențiat urme ale unor complexe preistorice sumar conturate din cauza unor lucrări mecanice anterioare.

Pe terasa a doua s-au identificat opt morminte, orientate cu o singură excepție (M. 1) pe axul E-V (craniul). Defuncții (adulți și copii) au fost depuși în gropi simple sau bordate cu material tegular, piatră și calcar (M. 5, M. 8, M. 9).

În ceea ce privește poziția antebrățelor se cunosc câteva variante: dreptul pe abdomen sau bazin și stângul pe lângă corp (M. 2, M. 4), ambele pe lângă corp (M. 5, M. 7, M. 9) bazin (M. 8) sau pe abdomen (M. 6).

Ofranda de ou a fost depusă în stânga bazinului (M. 2), între gambe (M. 4) și stânga humerusului (M. 9).

Inventarul funerar se compune din: podoabe (inel pentru deget din bandă/lamelă de bronz, inele de buclă, brățări torsadate, mărgea), piese de uz casnic (cuțit), armament și accesorii (săgeți, resturi de la armătura tolbei, cataramă Kecel, distribuitoare de curele).

Vasele ceramice au fost depuse în dreapta abdomenului (M. 5) și stânga craniului (M. 9). Unul dintre vase, descoperit în stare fragmentară, a fost ornamentat cu incizii distanțate. Poziția de depunere, dimensiunea și decorul vaselor au analogii în a doua jumătate a secolului X, în necropolele de la Alba Iulia-Str. Brîndușei, Stația de Salvare, Pîclișa-La Izvoare, ș.a.m.d. În secolul al X-lea, în necropolele de la Alba Iulia, vasul ceramic a fost depus întotdeauna într-un singur exemplar în următoarele poziții anatomice:

a.) la călcâiul drept/zona de articulare oasele gambei cu laba piciorului;

- b.) lângă laba piciorului stâng;
- c.) stânga craniului, deasupra humerusului;
- d.) dreapta craniului;
- e.) între gambe;
- f.) dreapta bazinului;
- g.) în stânga abdomenului;
- h.) lângă femurul stâng;
- i.) la gamba stângă;

Ceramica este ornamentată destul de frecvent cu:

- a.) incizii liniare dese/distanțate, trasate din zona umerilor spre partea inferioară;
- b.) două linii în val pe umeri, ce suprapun incizii liniare;
- c.) linii în val, trasate la partea superioară;
- d.) ornamente piezișe la partea superioară, ce suprapun incizii liniare distanțate;

Înălțimea acestor vase este cuprinsă între 7, 4 cm-11, 5 cm, diametrul gurii 9 cm-10, 8 cm și al bazei între 4 cm-7 cm.

Destul de frecvent, mormintele cu ceramică au fost amenajate (bordate) parțial cu calcar și tegule romane reutilizate. Ceramica a fost depusă atât în morminte de copii, cât și de adulți (femei și bărbați/războinici) în asociere și cu alte ofrande (ou, resturi de cabalină).

Între alte amenajări se remarcă un complex roman din care s-a recuperat ceramică, oase și cărămizi (S. 6) și groapa menajeră romană/postromană peste care a fost depus M.8, foarte consistentă în resturi de cărbune, vase ceramice întregibile, bucăți mari de chirpic cu amprente de nuiete și urme de ouă. Destul de frecvent, în apropierea vasului ceramic la câțiva cm se afla depusă și ofranda de ou.

Inelele 13 G ce apar între unu și cinci exemplare/mormânt au fost realizate din sârmă de argint. Acestea au corespondențe în orizontul de secol X din cimitirele de la Alba Iulia-Stația de Salvare, Str. Brîndușei și Pîclișă-La Izvoare.

Brățara 5 Giesler se combină cu un exemplar torsadat cu bucle (M.7) și inele 13 Giesler. Această asociere de brățări s-a întâlnit și în necropolele de la Galanta-Papföld/M. 13 (2), Nitra-Zobor/M. 38 (3) și Malé Kosihy/M. 489 (4). Brățări torsadate cu capetele în formă de bucle s-au identificat în spațiul Slovaciei la Bešeňov/M. 79 (5), Bánov/M. 25 (6), Čakajovce/M. 124 (7), M. 258 (8), M. 475 (9), M. 651 (10), Malé Kosihy/M. 231 (11), M. 269 (12), M. 272 (13), Pol'ný Kesov (14) și Skačany (15). În spațiul Voivodinei, se remarcă câteva exemplare în descoperirile de la Bočar (16) și Banatsko Arandelovo (17). Cele mai numeroase descoperiri se cunosc din arealul Ungariei, atât din perspectiva numărului de piese cât și al necropolelor în care s-au identificat: Aldebrő –Mocsáros/M. 7 (18), Dunaszekcső (19), Eperjes M. 4 (20), Kistokaj-Homokbánya/M. 45 (21), Kál-Legelő/M. 35 (22), Homokmégy-Halom /M. 8 (23), Letkés II/M. 89 (24), Pilin-Sirmánhyegy/M. 75 (25), Szentés- Szentlászló/ M. 48 (26) și Szob-Kiserdő/M. 37 (27).

Brățările cu bucle se combină cu artefacte variate: cercei Saltovo, medalioane pentru păr, inele cu pentagramă, ceramică, aplici rombice, mărgelile și scoici kauri, zăbale, scărițe de călărie, monedă vest-europeană și formele 1, 2, I-II, 4, 10, 11 a-b, 13, 17 a, 19, 36 și 37 Giesler (28).

Acest gen de brățări au fost realizate prin torsadarea a trei sârme de bronz și au fost datate în ultimele trei decenii ale secolului X. Ele dispar din inventarele funerare cel mai târziu la începutul secolului al XI-lea.

Cuțitul descoperit în M. 8 are analogii și în alte necropole din secolul X de la Alba Iulia-Stația de Salvare și str. Brîndușei, unde se combină frecvent cu amnar și cremene. Poziția anatomică de depunere este diferită:

- a.) lângă craniu;

- b) deasupra umărului drept;
- c.) lângă șoldul stâng;
- d.) pe partea stângă a abdomenului;
- e.) zona bazinului;
- f.) între gambe;

Armături/resturi metalice de la tolba se cunosc din necropolele de secol X de la Biharia-Dealul Șumuleu/M. 6 (29) și Vărșand-Movila dintre vii/M. 7 (30)

Distribuitoarele de curele identificate în M. 8 erau componente ale unei tolbe depuse în zona membrului inferior drept. Din păcate, armătura din fier a tolbei a fost extrem de precară. În secolul al X-lea, asemenea piese erau utilizate la harnașamentul calului dar și la curelele de la tolba.

Separatoarele de curele realizate din bronz, apar între 1-3 exemplare/mormânt și au diametrul cuprins între 2, 7-4 cm. Ele se combină uneori în morminte cu ofrandă de cal depusă lângă membrul inferior stâng (Karos/M. 16, Tiszavasvári-Aranykerti tábla/M. 7, Vărșand-Movila dintre vii/M. 33) și cu artefacte diverse: amnare, cremene, cuțite, centură cu aplici, cataramă Kecel și dreptunghiulare, sabie, spadă, vârfuri de săgeți, tolbe, plăci din os de la arc, zăbale, scărițe de călărie, mărgelile, inele 13 și cercei 38 a Giesler (28).

Piese asemănătoare ca formă dar cu diferențe în privința elementului central, apar în colecțiile Muzeului din Belgrad (31) sau în descoperirile de la Alba Iulia- Stația de Salvare (32), Vărșand-Movila dintre vii/M. 33 (33), Budaörs-Tűzkőhegyről (34), Csanytelek-Dilitor/M. 10(35) , Dolný Peter II/M. 61 (36), M. 64 (37), Karos, Kiskunfélegyháza-Izsáki út-Határdomb (38), Komárno (39), Košúty (40), Szabolcs-Vontatópart/M. 9 (41), Nagykörű (42), Sárretudvari-Hízóföld/M. 106 (43), M. 258 (44), Sárretudvari-Poroshalom/M. 2 (45), Szécsény- Pórpást (46), Tiszavasvári-Aranykerti tábla/M. 7 (47) și Vörs-Papkert- B/ M. 561 (48). Catarama de tip Kecel (M. 8) a fost descoperită lângă gamba dreaptă a defunctului, fapt ce ne permite să o considerăm ca un accesoriu al tolbei de săgeți. După forma plată, decorul liniar și adâncitura marcată pentru vârful spinelui, se poate plasa/încadra în tipul C Révész, prezent la finalul secolului X și începutul secolului XI în mormintele păturii mijlocii. Piese cu asemenea caracteristici s-au descoperit la Hódmezővásárhely-Gorzsa/M. 65 și Letkés-Téglágető I/M. 76 (49).

Ofranda de ouă este întâlnită la orizonturi cronologice și medii culturale diferite, în lumea germanică, slavă, avară și maghiară. Depunerea ofrandei de ouă între gambe se remarcă în secolele VII-VIII la Radvaň nad Dunajom/M. 29 (50), M. 99 (51) dar și în necropole din secolele X-XI: Malé Kosihy/M. 200 (52), Majs/M. 11 (53) și Ptuj/M. 385 (54). Celelalte poziții anatomice de depunere au analogii în necropolele de la Majs/M. 224 (55), M. 33, M. 53 (56) și Szeged- Kiskundorozsma/M. 701 (57).

Situația observată la Izvorul Împăratului, atât din perspectiva numărului de ouă dar și al poziției anatomice de depunere are similitudini și în alte necropole: Str. Brîndușei, Stația de Salvare și Pîcliș-La Izvoare. În spațiul Transilvaniei, ofranda de ouă apare în următoarele poziții anatomice:

- a. în apropierea sau în interiorul vaselor ceramice;
- b. între gambe;
- c. în zona axilei, pe stânga sau dreapta;
- d. în zona craniului (situații mai rare);
- e. deasupra bazinului, pe partea stângă/dreaptă interior;
- f. în zona gambei stângi, în apropierea unui vas ceramic;
- g. la membrul inferior stâng/pe exterior și aproape de articulația femurului cu oasele gambei;
- h. aproape de falangele de la membrul inferior stâng;
- i. la membrul inferior stâng/zona de articulare gambă și laba piciorului în exterior sau în zona oaselor metatarsiene;

j. Pe rotula stângă și deasupra bazinului pe partea dreaptă;

În funcție de numărul de ouă depuse și de poziție, obiceiul poate fi perceput ca având o dublă semnificație: o nouă viață/renaștere dar și ofrandă alimentară (58).

Elementele de rit și ritual funerar pledează pentru o datare a acestor descoperiri în a doua jumătate a secolului al X-lea. Complexitatea acestui sit, o adevărată „cheie” pentru istoria politică și religioasă a Transilvaniei, ne permite să luăm în considerare două ipoteze: a. funcționarea necropolei s-ar afla în conexiune cu una dintre comunitățile etnice existente în zonă la cumpăna dintre milenii; b. prima și singura necropolă utilizată indiferent de etnie ce are ca numitor comun creștinismul, sau mai exact revitalizarea lui prin intermediul misiunii bizantine conduse de Hierotheus.

Note

- 1. Blăjan 2002, p. 33; Blăjan 2006 a, p. 70-72; Blăjan 2006 b, p. 53-56; Blăjan 2006 c, p. 427-433; Blăjan 2007 a, p. 243-249; Blăjan 2007 b, p. 54-57; Blăjan 2010, p. 272-278
2. Točík 1992, p. 147, Fig. 97/1.
3. Čaplovič 1954, p. 12, Pl. IX/4; Kiss 1985, p. 316.
4. Hanuliak 1994, p. 137, Pl. XC/2.
5. Nevizánsky 1979, p. 382, 392, Pl. VII/2, 4.
6. Točík 1968, p. 14, Pl. V/14; Kiss 1985, p. 316; Točík 1987, p. 211, Fig. 14/17.
7. Rejholcová 1995, p. 14sq, 79, Pl. XXIX/6-7.
8. Rejholcová 1995, p. 28, Pl. XLV/5.
9. Rejholcová 1995, p. 52, Pl. LXXVI/5.
10. Rejholcová 1995, p. 73, 79, Pl. CIV/14.
11. Hanuliak 1994, p. 128, Pl. XLVIII A/3.
12. Hanuliak 1994, p. 130, Pl. LV A/ 4.
13. Hanuliak 1994, p. 130, Pl. LVI C/2.
14. Točík 1992, p. 157, Fig. 99/1.
15. Nevizánsky 2011, p. 165, Fig. 12/2.
16. Kiss 1985, p. 316; Stanojev 1989, p. 33, Fig. 83.
17. Tömörkény 1904, p. 266, Fig. C/6; Kiss 1985, p. 316; Stanojev 1989, p. 15, Fig. 35; Kovács 1991-92, p. 45, 48, Fig. 8/99, 10/130, 11 /142.
18. Révész 2008, p. 20, Pl. 1/3-4.
19. Hampel 1905, p. 113sq, Pl. 53/1; Kiss 1983, Fig. 22/4; Kiss 1985, p. 316.
20. Kiss 1985, p. 316; Bálint 1991, p. 59, Pl. XV/27-28.
21. Végh 1993, p. 57, Fig. 18/7.
22. Füredi 2003, p. 337, Fig. 5; Révész 2008, p., Pl. 54/17.
23. Fodor 1996, p. 314, Fig. 5.
24. Bakay 1978, p. 118, Pl. LV/2.
25. Hampel 1907, p. 184, Pl. 71/1; Kiss 1985, p. 317.
26. Széll 1941, p. 235, Pl. IV/24; Kiss 1985, p. 318.
27. Bakay 1978, p. 27, Pl. X/7.
28. Dragotă 2015, mss.
29. Cosma 2001, p. 518, Fig. 9/6-7, 9, 11-13, 17.
30. Popescu 1956, p. 90, Fig. 81/5-6. Resturile metalice s-au descoperit la umărul și șoldul drept, în asociere cu două plăcuțe de os de la arc, având capetele decorate cu incizii neregulate.
31. Bálint 1991, Pl. XXXIII a/23-24.
32. Ciugudean 1996, p. 14, Fig. 56; Ciugudean-Pinter-Rustoiu 2006, p. 31, Fig. 62.
33. Popescu 1956, p. 92, Fig. 84/3.
32. Irásné 1992, p. 96, 100, Fig. 2/16-20; 7.
33. Széll 1941, p. 246, Pl. IX B/25.
34. Točík 1968, p. 22sq, Pl. XIII/17, 23-24.

-
35. Točík 1968, p. 23, Pl. XX/23-24.
 36. Fodor 1996, p. 329sq, Fig. 2.
 37. Točík 1968, p. 32, Pl. XX/41.
 38. Točík 1968, p. 32, Pl. XXI/13;
 39. Chropovský 1955, p. 264-275.
 40. Fodor 1976, p. 371-382, Fig. 2; 3/2-3.
 41. Fodor 1996, p. 244, Fig. 2; Hampel 1905, p. 556sq, Pl. 385/6.
 42. Fodor 1996, p. 264, Fig. 12; Nepper 2002, p. 315, Pl. 265/1-3.
 43. Fodor 1996, p. 273, Fig. 40; Nepper 2002, p. 350, Pl. 331/1.
 44. Nepper 2002, p. 395-398, Pl. 352/8.
 45. Patay 1957, p. 64, Fig. 6.
 46. Tóth 2014, p. 138, Pl. 97/4-5.
 47. Költó 1993; Fodor 1996, p. 378, Fig. 1.
 48. Révész 1987, p. 272, Fig. 1/3; 6/3;
 49. Bakay 1978, p. 89, Pl. XLI/12.
 50. Točík 1992, p. 32.
 51. Točík 1992, p. 47.
 52. Hanuliak 1994, p. 127, Pl. XLII-C.
 53. Kiss 1983, p. 77.
 54. Korošec 1999, p. 27, 131, Pl. 39/13.
 55. Kiss 1983, p. 91.
 56. Kiss 1983, p. 80.
 57. Lőrinczy-Türk 2011, p. 425sq, Fig. 29/7.
 58. Dragotă 2014, p. 183-192.

Informații suplimentare online

[Raportul 5400 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
